

TEXT PRO DISKUSI

POVINNÁ VOLEBNÍ ÚČAST

Otázka k diskusi: Měla by být v demokratickém zřízení volební účast povinná?

1. Volby jsou projevem vůle lidu – způsob, jakým lidé mohou vyslovit vládě svou podporu. Národ se stává demokratickým, když všichni oprávnění dospělí občané mají právo volit. Země, ve kterých občané nemají možnost svobodně volit, nepovažuje většina pozorovatelů za skutečné demokracie. Volební právo je zásadní pro účast občanů na životě v demokratické společnosti.
2. Je dokázáno, že lidé po celém světě přikládají svému volebnímu právu velkou důležitost. V nově ustavených demokraciích, jako například v Jihoafrické republice, Afghánistánu či Iráku, je volební účast velmi vysoká. Ale v jiných demokratických zemích řada dospělých toto právo nevyužívá. Například v prezidentských volbách ve Spojených státech v roce 2004 přišlo k volbám méně než 60 % oprávněných voličů. V některých novějších demokratických státech není situace o mnoho lepší. V Litvě se prezidentských voleb v roce 2002 účastnilo méně než 54 % registrovaných voličů. K posledním volbám do Poslanecké sněmovny v České republice přišlo necelých 60 % oprávněných voličů, což představuje podstatné snížení v porovnání se situací o deset let dříve, kdy k volbám v roce 1992 přišlo 85 % voličů.

Obavy z nízké volební účasti

3. Řada odborníků i řadových občanů se v demokratických zemích obává nízké volební účasti, především u občanů mladšího věku. Podle Amerického úřadu pro sčítání lidu se například prezidentských voleb v roce 2004 zúčastnilo méně než 47 % občanů ve věku 18–24 let. Demokratické společnosti vyzkoušely řadu způsobů na zvýšení volební účasti mezi občany. Zdá se, že ke zvýšení volební účasti mladých přispívají následující zákony a postupy:
4. Včasné volby v dobře přístupných lokalitách
5. Registrace voličů u státních agentur pro motorová vozidla
6. Registrace ve volební den
7. Ukázkové volební lístky a informace o volbách zaslané předem poštou
8. Prodloužená provozní doba hlasovacích míst
9. Řada lidí se však stále obává o výsledky volební účasti. Na její zvýšení byla předložena řada návrhů. Nejradikálnějším návrhem je uložit lidem účast ve volbách jako povinnost. Této praxi se říká povinná volební účast.

Angažovanost občanů a povinná volební účast

10. V několika demokratických zemích – například v Argentině, Austrálii, Belgii, Itálii a Mexiku – jsou občané povinni se účastnit národních voleb. V těchto zemích je volební účast nejen právem, ale i občanskou povinností. Povinná volební účast má rovněž svou historii ve Spojených státech. Simon Jackman z univerzity Stanford z Kalifornie upozorňuje na to, že státy Severní Dakota (1898) a Massachusetts

- (1918) provedly novelizaci svých ústav, která zahrnovala povinnou volební účast. Jejich zákonodárci však nikdy zákony o povinné volební účasti neschválili.
11. V zemích, kde platí zákony o povinné volební účasti, se musí každý občan zaregistrovat a dostavit k volbám. Nemá ale povinnost volit konkrétního kandidáta. Někdy občané úmyslně svůj volební lístek znehodnotí jako výraz své nespokojenosti s kandidáty uvedenými na hlasovací listině nebo zvolí některého kandidáta namátkově. Ti, kteří se rozhodnou nevolit bez pádného důvodu, musejí zaplatit malou pokutu. Podle australského právního informačního institutu Australané, kteří nejdou k volbám a nemají "oprávněný a dostatečný důvod" pro svou neúčast a ještě odmítnout zaplatit pokutu, mohou být potrestáni trestem odnětím svobody. Tato forma trestu je však vzácná. V jiných zemích, kde je zavedena povinná volební účast, se také pokuty za neúčast často nevymáhají.
 12. Obecně platí, že země s povinnou volební účastí mají rovněž silné a centralizované volební systémy. Například v Peru je systém registrace voličů koordinován oficiální organizací, která disponuje celonárodní databází voličů. Při dosažení věku oprávněného k účasti ve volbách obdrží občané identifikační kartu voliče – s fotografií a otiskem palce. Registrace se převádí s každou změnou pobytu občana.

Povinná volební účast: zastánci a odpůrci

13. Zastánci povinné volební účasti používají několik argumentů hovořících ve prospěch jejího zavedení v demokratických společnostech. Především zákony o povinné volební účasti skutečně volební účast zvyšují. Politologové Louis Massicotte, Andre Blais a Antoine Yoshinaka studovali země s povinnou volební účastí. V práci nazvané *Establishing the Rules of the Game: Election Laws in Democracies* (Stanovení pravidel hry: volební zákony v demokratických zřízeních) uvádějí, že dle odhadu povinná volební účast zvýší počet voličů, kteří přijdou k volbám, o 8 až 15 procent. Nárůst je nejčastěji zřejmý mezi lidmi, kteří běžně k volbám nechodí – především u chudých občanů a občanů s nižším vzděláním. Simon Jackman uvádí, že "povinná volební účast zvýší počet voličů ve stejné míře, v jaké zruší sociálně ekonomické rozdíly mezi nimi." Zastánci povinné volební účasti tvrdí, že čím vyšší počet voličů v demokratických volbách, tím více lze tyto volby považovat za výraz vůle lidu.
14. Lidé rovněž spatřují v povinné volební účasti důležité občanské dopady. Podle jejich názoru je účast ve volbách nezbytnou součástí práce občana. I když uznávají, že tato odpovědnost může znamenat nucení lidí proti jejich vůli – jak uvádí americký komentátor právních otázek John Dean – "je to jako povinnost řídit pouze na pravé straně silnice. Žádat od občanů, aby chodili k volbám, není o nic víc omezující než povinnost odvodu do armády. A je to mnohem méně restriktivní než žádat od nich, například, aby chodili do školy, účastnili se, někdy týdně či měsíce bez přestávky, soudních přelíčení v roli porotců, platili daně či sloužili v armádě, jsou-li povoláni. [Účastnit se voleb je to nejmenší, co může občan pro svou vlast učinit" ("Uzrál čas ke schválení zákonů o povinné volební účasti?" 28. února 2003). Zastánci navíc spatřují ve volební účasti prvek občanské výchovy: pokud lidé vědí, že k volbám musejí, budou se více zajímat o situaci a přijdou k volbám lépe informováni. A takové zákony posílí myšlenku, že účast na volbách je zásadní součástí života občana v demokratické společnosti.

15. Odpůrci povinné volební účasti namítají, že (platí to přinejmenším pro Spojené státy) Američané si nepřejí povinnou volební účast, kteréžto tvrzení podporují i výsledky průzkumu z roku 2004 vedeného společností ABC News. Namítají, že nízká volební účast – alespoň ve Spojených státech – nemusí být nutně znamením zklamání, ale naopak celkové spokojenosti voličů se stávajícím systémem. Kanadský akademik Filip Palda souhlasí. “Ti, kteří jsou posedlí volební účastí, jsou možná právě ti, kterým bychom měli věnovat nejméně pozornosti. Politikové etablovaných politických stran nahlíží na nízkou volební účast jako na výtku. Čím méně legitimně se politici cítí, tím více se snaží vytvářet zákony, které kolem jejich režimů vytvoří Potěmkinovu fasádu občanské angažovanosti. Proto země sovětského bloku nutily své občany volit.”
16. Odpůrci povinné volební účasti tvrdí, že tato politika je v rozporu se základními svobodami demokratické společnosti. Namítají, že účast ve volbách není povinností, ale výsadou. Obávají se moci centrální vlády a kontroly nad informacemi o občanech, které jsou nutné pro fungování systému povinné volební účasti. V současné době, kdy počítače a informační databáze mohou o konkrétní osobě odhalit tolik informací, je místní kontrola nad informacemi důležitým způsobem ochrany občanů před stále silnější národní vládou.
17. Konečně odpůrci povinné volební účasti tvrdí, že existují snazší – a lepší – způsoby, jak podpořit občanskou angažovanost občanů. Zvyšováním úrovně dosaženého vzdělání mohou země spíše dosáhnout toho, aby jejich občané lépe porozuměli veřejným otázkám a měli o ně větší zájem. A připomínat lidem, že oni se musejí rozhodnout jít k volbám, podporuje osobní odpovědnost, která je potřebná pro každou demokracii. Kritici povinné volební účasti tvrdí, že nutit k účasti ve volbách miliony lidí, kteří o nich nic nevědí a ani je nezajímají, je kontraproduktivní.

(Zdroj: Program EFEKTIVNÍ VEDENÍ STUDENTSKÝCH DISKUSÍ O KONTROVERZNÍCH TÉMATECH, Deliberating in a Democracy, Partners Czech. 6. – 7. února 2009, Průhonice u Prahy)